

Kans op ziekte van Parkinson afgenomen

Sinds 2011 is het aantal nieuwe diagnoses van parkinsonisme gedaald.
Foto: Shutterstock / chainarong06

In het publieke debat worden gewasbeschermingsmiddelen vaak als dé oorzaak van de ziekte van Parkinson aangewezen. Een recente wetenschappelijke publicatie in *The Lancet* laat zien dat dit beeld te simplistisch is. Parkinson kent meerdere oorzaken en risicofactoren. Daarbij blijft onderbelicht dat in Nederland de kans om Parkinson te krijgen de afgelopen vijftien jaar juist duidelijk is afgenomen.

Hoewel de Nivel-cijfers geen exact beeld geven van het aantal Parkinsongevallen, bieden zij wel een goede indicatie van trends. Sinds 2011 is het aantal nieuwe diagnoses van parkinsonisme gedaald. Deze afname deed zich vooral voor bij vrouwen; bij mannen bleef het aantal diagnoses vrijwel gelijk. Wanneer wordt gecorrigeerd voor bevolkingsgroei, blijkt dat de kans om door een huisarts te worden gediagnosticeerd met Parkinson of vergelijkbare aandoeningen is gedaald van 1,1 per duizend inwoners in 2011 naar 0,7 per duizend inwoners (figuur 1).

Ook het onderzoek naar regionale verschillen in Parkinsonincidentie laat over de periode 2017–2022 een licht dalende trend zien, gecorrigeerd voor leeftijd en geslacht. Omdat een deel

van deze periode samenvalt met de COVID-19-pandemie, moeten deze cijfers met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Ondanks de dalende incidentie neemt het totale aantal mensen met Parkinson in Nederland nog steeds toe. De belangrijkste verklaring hiervoor is de toegenomen levensverwachting van mensen met de ziekte.

INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN

Vergelijkbare trends zijn zichtbaar in andere landen. Recente onderzoeken in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland laten eveneens een afgenomen kans op een Parkinsondiagnose zien. In Duitsland werd bovendien vastgesteld dat de ziekte gemiddeld op latere leeftijd wordt gediagnosticeerd. Daartegenover staat dat in Noord-Korea en Taiwan de incidentie is toege-

nomen, evenals in de Verenigde Staten in de periode 1976–2005. In Noorwegen en Frankrijk is de incidentie stabiel gebleven.

LEEFTIJD EN GESLACHT

De symptomen van Parkinson worden voornamelijk vastgesteld bij mensen ouder dan 40 jaar. Het aantal nieuwe patiënten neemt toe met de leeftijd en bereikt een piek in de leeftijdscategorie 80–84 jaar. In alle leeftijdsgroepen is het aandeel vrouwen beduidend lager dan dat van mannen (figuur 2).

VROEG BEGINNENDE PARKINSON

Jaarlijks melden zich naar schatting 10 tot 50 jonge mensen bij de huisarts met verschijnselen die wijzen op parkinsonisme. Parkinson vóór het veertigste levensjaar is zeldzaam

en heeft vaak andere oorzaken dan Parkinson op latere leeftijd. Bij jonge patiënten spelen erfelijke factoren relatief vaak een rol. Soms is sprake van een genetische afwijking die het functioneren van dopamine-producerende hersencellen beïnvloedt.

Deze genetische veranderingen kunnen ook de energiehuishouding van mitochondriën verstoren. Mitochondriën zijn de 'energiecentrales' van de cel. Wanneer zij minder goed functioneren, krijgen hersencellen onvoldoende energie. Vooral dopamineproducerende cellen zijn hier gevoelig voor en kunnen daardoor eerder beschadigd raken of afsterven.

Naast erfelijke aanleg kunnen ook omgevingsfactoren bijdragen, zoals blootstelling aan pesticiden, luchtvervuiling of ernstig hoofdletsel. Meestal ontstaat vroeg beginnende Parkinson door een combinatie van genetische en omgevingsfactoren, waarbij de exacte oorzaak vaak moeilijk vast te stellen is.

PARKINSON EN LANDBOUW

De kaart met regionale verschillen in

Parkinsonincidentie laat geen rechtlijnig verband zien tussen landbouwgebieden en het voorkomen van de ziekte. In agrarische regio's zoals Zeeland, de Betuwe, de Kop van Noord-Holland en Limburg is de incidentie relatief laag. In de noordelijke provincies ligt deze juist boven het landelijk gemiddelde. Zeeland kent met 16,3 gevallen per 100.000 inwoners per jaar de laagste incidentie, terwijl Groningen met 24,2 gevallen per 100.000 inwoners de hoogste heeft.

Op basis van dit onderzoek kan niet worden geconcludeerd dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geen risicofactor vormt. Wel is bekend dat bepaalde inmiddels verboden middelen, zoals paraquat en rotenon, in het verleden in verband zijn gebracht met het ontstaan van Parkinson. Mogelijk is de daling van het aantal nieuwe gevallen per jaar te danken aan het selectievere gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

ANDERE RISICOFACTOREN

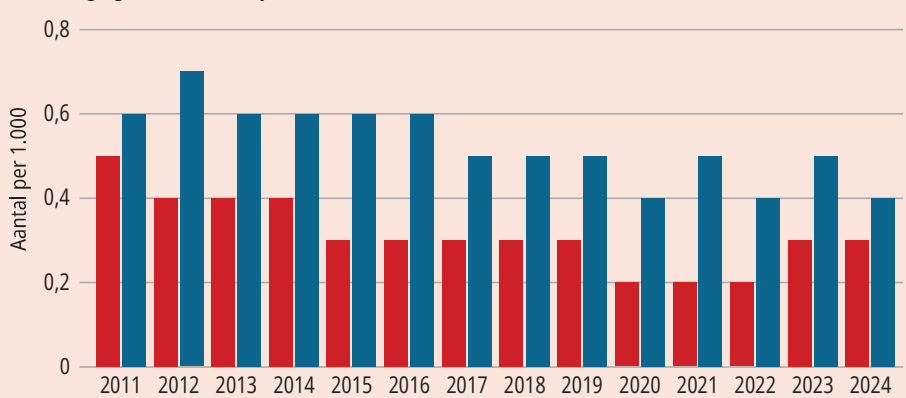
De precieze oorzaak van Parkinson blijft moeilijk vast te stellen. In de

wetenschappelijke literatuur worden tientallen potentiële risicofactoren genoemd. Naast leeftijd en geslacht spelen ook sociaaleconomische factoren een rol. Zo blijkt uit het Nederlandse onderzoek dat Parkinson minder vaak voorkomt in huishoudens met de 40% laagste inkomens. Daarnaast zijn er significante verschillen naar etnische achtergrond: mensen met een Surinaamse achtergrond lijken de kleinste kans te hebben om de ziekte te ontwikkelen.

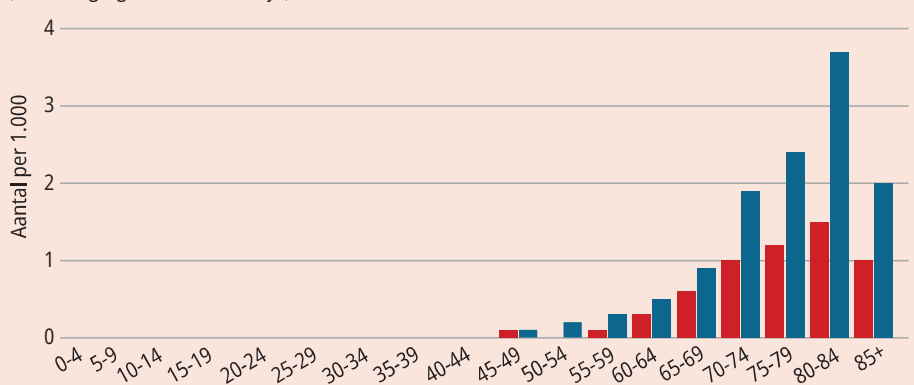
Er zijn verschillende onderzoeken waarin de relatie tussen obesitas en voedingsgewoontes op het voorkomen van Parkinson is onderzocht. De resultaten zijn wisselend. Er lijkt geen causaal verband met lichaamsgewicht te zijn. Wellicht is het bij sommige individuen zo dat metabole en inflammatoire processen mogelijk bijdragen aan ziektemechanismen.

Verder worden diverse omgevingsfactoren genoemd als mogelijke risicofactoren, waaronder luchtvervuiling, blootstelling aan oplosmiddelen tijdens werk en de aanwezigheid van zware metalen. ■

Figuur 1: Nieuwe gevallen parkinsonisme in huisartsenpraktijken in 2011-2024. (Nivel zorgregistraties eerste lijn).

Figuur 2: Incidentie parkinsonisme in huisartsenpraktijken 2024. (Nivel zorgregistraties eerste lijn).

Conclusie

De recente publicatie van de kaart met regionale verschillen in het aantal nieuwe Parkinsonpatiënten per jaar onderstreept de complexiteit van de mogelijke oorzaken van de ziekte van Parkinson. Er is niet één aanwijsbare oorzaak; verschillende factoren kunnen een rol spelen bij het ontstaan van de ziekte. Naast gewasbeschermingsmiddelen worden ook andere omgevingsfactoren genoemd, zoals luchtvervuiling, blootstelling aan oplosmiddelen en zware metalen. Daarnaast blijkt een samenhang te bestaan met demografische factoren, waaronder etnische achtergrond en inkomen.

In het verleden is een verband aangetoond tussen het optreden van Parkinson en het gebruik van inmiddels verboden pesticiden, zoals paraquat. Of deze verboden hebben bijgedragen aan de afname van het aantal nieuwe gevallen in Nederland en enkele omliggende landen is niet met zekerheid vast te stellen. Wel staat vast dat sinds 2011 het aantal nieuwe gevallen per honderdduizend inwoners duidelijk is afgenomen.